17. 2. Český jazyk

Milí šesťáci,

je tu středa a nás opět čeká další literární příběh. Tentokrát to bude balada od českého autora Karla Jaromíra Erbena. Vaším prvním úkolem bude zjistit o tomto autorovi něco bližšího. K tomu prosím využijte tento článek: https://www.aktualne.cz/wiki/osobnosti/karel-jaromir-erben/r~b9868c9cc8b611e3b566002590604f2e/ nebo video: https://edu.ceskatelevize.cz/video/975-karel-jaromir-erben-jeho-zivot-a-doba .

Poté mi napište zprávu, ve které uvedete, co vás na tomto autorovi zaujalo, nebo co jste si o něm zapamatovali.

Vaším dalším úkolem bude přečíst si následující úryvek a odpovědět na otázky pod ním. Vaše odpovědi zašlete opět do zprávy v MS Teams.

Pokud se vám tato balada bude líbit, nebo v případě, že se rádi bojíte, doporučuji vám pustit si filmové zpracování další Erbenovy balady: https://www.youtube.com/watch?v=mvU7kGbX7pU

Přeji vám příjemný čtenářský zážitek.

KAREL JARÒMÍR ERBEN: ZLATÝ KOLOVRAT

I.

Okolo lesa pole lán,
hoj! jede, jede z lesa pán,
na vraném, bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
jede sám a sám.

A před chalupou s koně hop!
a na chalupu: klop, klop, klop!
„Hola hej! otevřte mi dveře,
zbloudil jsem při lovení zvěře;
dejte vody pít!"

Vyšla dívčina jako květ,
neviděl také krásy svět;
přinesla vody ze studnice,
stydlivě sedla u přeslice,
předla, předla len.

Pán stojí, nevěda, co chtěl,
své velké žízně zapomněl;
diví se tenké, rovné niti,
nemůže očí odvrátiti
s pěkné přadleny.

„Svobodna-li jest ruka tvá,
ty musíš býti žena má!"
Dívčinu k boku svému vine –
„ „Ach, pane, nemám vůle jiné,
než jak máti chce!""

„A kde je, děvče, máti tvá?
Nikohoť nevidím tu já."
„ „Ach, pane, má nevlastní máti
zítra se s dcerou domů vrátí,
vyšly do města." "

II.

Okolo lesa pole lán,
hoj! jede, jede zase pán,
na vraném, bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
přímo k chaloupce.

A před chalupou s koně hop!
a na chalupu: klop, klop, klop!
„Hola! otevřte, milí lidi,
ať oči moje brzo vidí
potěšení mé!"

Vyšla babice, kůže a kost:
„„Hoj, co nám nese vzácný
host?""
„Nesu ti, nesu v domě změnu,
chci tvoji dceru za svou ženu,
tu tvou nevlastní."

„„Hoho, panáčku, div a div,
kdo by pomyslil jaktěživ?
Pěkně vás vítám, vzácný hoste,
však nevím, pane, kdo jste?
Jak jste přišel k nám?""

„Jsem této země král a pán,
náhodou včera zavolán,
dám tobě stříbro, dám ti zlato,
dej ty mně svoji dceru za to,
pěknou přadlenu."

„„Ach, pane králi, div a div,
kdo by se nadál jaktěživ?
Vždyť nejsme hodny, pane králi,
kéž bychom záslužněji stály
v milosti vaší!""

„„Ale, však radu, radu mám:
za cizí – dceru vlastní dám;
je podobna té druhé právě
jak oko oku v jedné hlavě –
její nit – hedváb!““

„Špatná je, babo, rada tvá!
Vykonej, coť poroučím já:
zítra, až den se ráno zjasní,
provodíš dceru svou nevlastní
na královský hrad!“

Třetí část básně začíná přípravou Dorničky na cestu ke králi. Matka i nevlastní sestra se k ní vlichocují. Když se jich Dornička ptá, na co s sebou berou ostrý nůž a sekeru, odpovídají, že to je na hada a lítou zvěř. V hlubokém lese se však tyto dvě zlé ženy vrhají na Dorničku, vypíchnou jí oči a usekají ruce a nohy. Zohavené tělo nechávají v lese a samy se vydávají ke králi. Dorniččiny oči a údy berou s sebou. Sestra se vydává za Dorničku, a protože si obě dívky byly velmi podobné, král neprohlédl lest a oženil se s ní. Osmého dne po svatbě však král musí do boje. Při loučení se svou ženou si přeje, aby pilně předla, než se vrátí zpět domů.

Čtvrtá část balady se odehrává v lese, kde zlá macecha s dcerou zanechaly Dorničku bez pomoci. Tu se objevuje stařeček a Dorniččino tělo odnáší do jeskyně. Potom za pomoci svého pacholete získává zpět Dorniččiny oči i údy. Pachole je od nové královny koupilo za zlatý kolovrat, zlatou přeslici a zlatý kužel. Stařeček je Dorničce vrací a pomocí živé vody se Dorniččino tělo vrací do podoby, jakou mělo dříve. Jakmile Dornička opět prohlédne, stařeček i pachole zmizí.

V.

A když byly tři neděle,
král jede z vojny vesele:
„A jak se máš, má paní milá,
a zdali's pamětliva byla
mých posledních slov?"

„„Och! já je v srdci nosila,
a hleďte, co jsem koupila:
jediný mezi kolovraty,
přeslici, kužel – celý zlatý,
vše to z lásky k vám!""

„Pojď se, má paní, posadit,
upřeď mi z lásky zlatou nit!" –
Ke kolovrátku chutě sedla;
jak zatočila, celá zbledla –
běda, jaký zpěv!

„„Vrrr – zlou to předeš nit!
Přišla jsi krále ošidit:
nevlastní sestru jsi zabila,
údův a očí ji zbavila —
vrrr – zlá to nit!""

„Jaký to kolovrátek máš
a jak mi divně na něj hráš?
Zahraj mi, paní, ještě znova,
nevím, co chtějí tato slova;
předď, má paní, předď!"

„„Vrrr – zlou to předeš nit!
Chtěla jsi krále ošidit:
pravou nevěstu jsi zabila,
a sama se's jí učinila —
vrrr – zlá to nit!""

„Hó, strašlivě mi, paní, hráš!
Nejsi tak, jak se býti zdáš!
Zahraj mi, paní, do třetice,
abych uslyšel ještě více;
předď, má paní, předď!"

„„Vrrr – zlou to předeš nit!
Přišla jsi krále ošidit:
sestra tvá v lese, v duté skále,
ukradla jsi jí chotě, krále —
vrrr – zlá to nit!""

Jak ta slova král uslyšel,
skočil na vrance, k lesu jel;
hledal a volal v širé lesy:
„Kde's, má Dorničko, kde jsi?
– kde jsi?
Kde's, má rozmilá? –"

VI.

Od lesa k hradu polí lán,
hoj! jede, jede s paní pán;
na vraném, bujném jedou koni,
vesele podkovičky zvoní,
na královský hrad.

I přišla svatba zase zpět,
panna nevěsta jako květ;
i byly hody, radování,
hudby a plesy bez ustání
po tři neděle.

A což ta matka babice?
A což ta dcera hadice? –
Hoj! vyjí čtyři vlci v lese,
každý po jedné noze nese
ze dvou ženských těl.

Z hlavy jim oči vyňaty,
ruce i nohy uťaty:
co prve panně udělaly,
toho teď na se dočekaly
v lese hlubokém.

A což ten zlatý kolovrat?
Jakou teď píseň bude hrát? –
Jen do třetice zahrát přišel,
pak ho již nikdo neuslyšel,
ani nespatřil.

Z Kytice

1. Jaké české přísloví vystihuje poučení z příběhu? (pokud nevíte, pokuste se stručně shrnout děj).
2. Najděte v textu příklad zvukomalby. Co je to zvukomalba se dočtete zde: https://www.pravopisne.cz/2019/06/onomatopoie/